

het Kruitmolen(-aars) stuk.

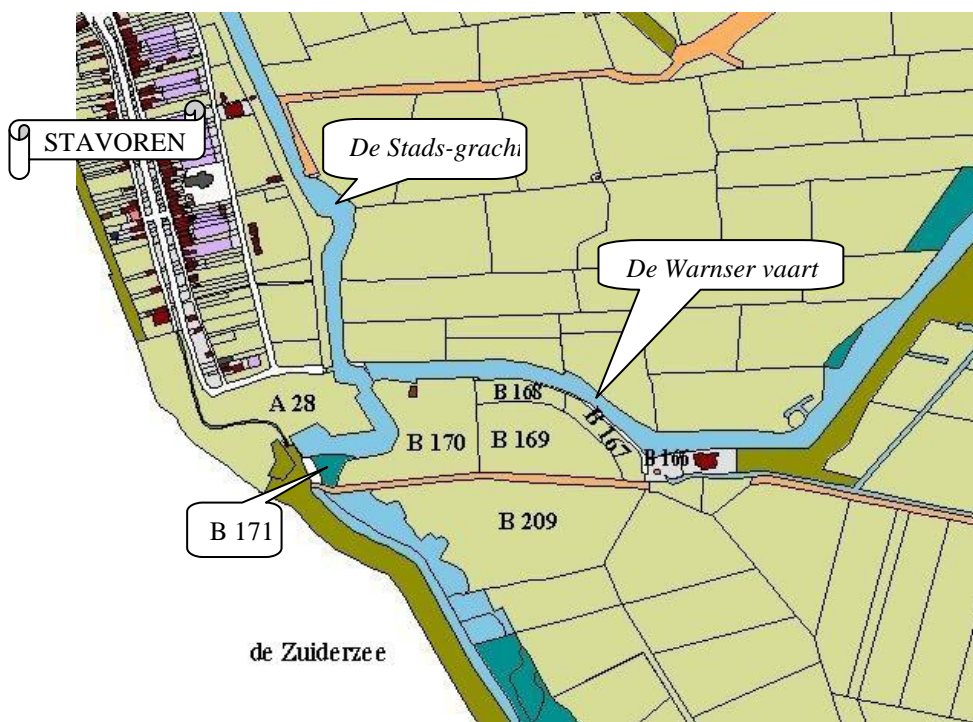
Het woord Kruid wordt hier vaak ipv kruit gebruikt.

Buiten de Staverse Meer-polders.

groot 10 pdm.

In de Grote Historise Atlas staat het "**Kruidmakers-veld**" vermeld, oostelijk van de Stadsfinne, aan de zuidkant van de Warnser vaart.

Floreencohieren: B167-170 en gedeeltelijk 171: De Kruydmoelen en annexis landen van dien naastliggers: de Vaart Noord, de Zuydermeer Oost en de Meersweg Zuid.

Kaartje HISGIS.

Kadastraal 1832 nr. **B 167-170** eigenaresse is Freule Anna Cath. Rengers te Rijs, en wordt in het Floreencohier 1700 (Stv. 195) vermeld als: de landen van de Kruydmoelen met als administrator Auke Hendrixx Brouwer.

1832 Kadastraal Stavoren Sectie B (& A)					
A 28	de Contributie H.O.N.	-	-		groot: 29410
B166	Volmachten v/d Zuidermeer		Molen en erf		groot: 1560
B167	Freule A.C. Rengers	Rijs	Weidland		groot: 4130
B168	idem	idem	idem		groot: 3600
B169	idem	idem	idem		groot: 16270
B170	idem	idem	idem		groot: 19110
B 171	idem	idem	Moeras		groot: 1510
B 172	idem	idem	Weg als weidland		groot: 4600

Blad: 1/4.

het Kruitmolen-stuk.

Kruidmolen algemeen: (Wumkes en van 1744 *Geschiedenis van Frieland, Steensma.*)

- 16 Maart 1737 Octrooi verleend aan Binke Binkes c.a. te Stavoren om alleen in deze Provincie een Kruidmolen te mogen hebben.
- 16 Mei 1744 Des avonds 8 ure, sprong de Kruidmolen te Stavoren aan de haven staande, waardoor genoegzaam alle huizen in en rondom de Stad meer of min beschadigd werden; gelukkig kwamen er slechts twee menschen bij om het leven. Spoedig ging men over tot den bouw van een "massale Kruidmolen" welke in 1748 voltooid was. (Leeuwarder Courant 01-09-1928.)
- 10 Maart 1761 Prolongatie van Octrooi aan Gerrit Wiggerts te Stavoren, gedurende nog 25 jaren om te mogen hebben een Kruidmolen en buspulver te mogen maken, waarvan vroeger het octrooi was verleend aan Secr. Binkes cum soc.
- 13 Juni 1761 De eigenaars van de Kruidmolen te Stavoren maken bekend dat na enige weken stilstand de werkzaamheden worden hervat, adres vroedsman Jurjen Hermanidas te Hindeloopen of burgemr. Douwe Pytters Cramer te Stavoren.
- 3 Juni 1769 Dr. Adrianus van Loon, secretaris te Hindeloopen, biedt te koop aan de geotroyeerde Kruidmolen "De Eendragt" te Stavoren **met zijn weid- en hooi-landen.** Gebouw enz. te zien met een briefje van burgemr. Douwe Pytters Cramer.
- 11 Aug. 1790 Op afbraak verkocht de Kruidmolen "de Eendragt" te Stavoren, waarin 3 stel steenen, een paardestal voor 8 paarden, een schuur voor 8 koeien, een salpeter raffinaarderij met koperen ketel van 5 voet, 4 koperen bekkens circa 4 voet in diameter, turfschuur enz. Aan de Warnservaart.

Proclamatie-boek Gaasterland; 3de Proclamatie den 9 van Bloemaand (= mei.)

- 1809** Petrus Brungsen, Koopman woonachtig te Workum B B & C op de koop van:
1. Een stuk greidland, **het Kruidmolenaars stuk** genaamd, gelegen ten Zuid-Oosten onder Stavoren, groot tien Pondematen, hebbende de Zuidermeer en de weg naar dezelve ten Oosten en Zuiden, de Stadsgragt en Dijkvaart ten Westen en de Warnser vaart ten Noorden.
  2. Een stuk greidland, het Bosje genaamd, gelegen in de Zuidermeer onder Stavoren. Aldus verkogt en in koop bekomen bij de Finale Palmslag van Wintje Riemers, wed. Sybrandus Cramer woonachtig te Stavoren voor het **eerste Percheel** voor de zumma van 453 en het tweede stuk voor de zumma van 240 Caoli guldens.

Leeuwarder Courant 9 November 1821 (id. 20-11 en 23-11)

De Notarien G. KEUCHENIUS, te Koudum, en N. MEIJER, te Bolsward, zullen, (en wel ten overstaan van den eerstgenoemden) publiek aan den meestbiedenden, bij strijk- en verhooggeliden, presenteren te verkoopen:

1. Eene schoone **ZATHE** en **LANDEN**, met **HUIS**, **SCHUUR** en **HIEMING** cum annexis, benevens een voor we'nig jaren nieuw geboord modern **ZOMERHUIS**, staande en gelegen in de Zuidermeer onder de jurisdictie van de Stad **Stavoren**, gekwarterd letter A. no. 46, over het geheel groot 60 Bunders 71 v. Roeden 88 v. Ellen 54 v. Palmen (1654 Pondematen) Greidland.
2. Een kostelijk stuk **GREIDLAND**, *het Kruidmolen Stuk* genaamd, gelegen ten Zuidoosten van **Stavoren**, onder derzelver jurisdictie, buiten de gemelde Meer, groot 3 Bunders 67 v. Roeden 43 v. Ellen 63 v. Palmen (10 Pondematen.)

Alles breeder in de daarvan zijnde Billetten gespecificeerd, bij *Ynte Sikkens Faber* cum uxore als eigenaren in gebruik. en op St. Petri en den 12 Mei 1822 vrij te aanvaarden.

Wie hier aan gading maakt, kome op Zaterdag den 24 November 1821, in de Stads Herberg te **Stavoren**, bij de provisionele, en op den 8 December daarvooigende, in de herberg de Zwaan te Hindeloopen, bij den finalen palmflag, teikens des namiddags ten 2 uren, en koope op **Conditien** dan voor te lezen, welke intusfchen te vernemen zijn ten Kantoren van voornoemde Notarien.

het Kruitmolen-stuk.

Boek Stavoren 1740-1840, blz 169:

- Op 16 maart 1737 verleenden de Staten van Friesland aan Binke Binkes, secretaris van Stavoren, cum socies, voor 25 jaar het octrooi en alleenrecht om in de provincie een kruidmolen te mogen hebben. De kruidmolen exploiteerde echter op 16 mei 1744. Al in 1748 werd de molen op dezelfde plek even buiten de Stad aan de Warnser Vaart herbouwd.
- 1748 De participanten en de secr. B. Binkes als boekhouder, Kruidmolen met annex landen, ten oosten van de stadsgracht, de Zuidermeersweg zuid, dito meer oost, de Vaart noord (floreem nr. 195)
- 1748 Galtje Jonkman, knegt in de kruydtmolen.
- 1754 Galtje Jonkman, woont in de Kruydtmolen.
- 1758 De Kruydtmolen. De vrouw van Galtje Jonkman overleden.
- 1761 Gerrit Wiggerts, het octrooi voor de kruidmolen wordt weer voor 25 jaar verlengd. Douwe Pytters Cramer, burgemeester te Stavoren en vroedsman Jurjen Hermanides te Hindeloopen maken namens de eigenaars van de kruidmolen bekend dat de werkzaamheden, na enige weken van stilstand, weer worden hervat (G.A. Wumkes)
- 1762 De Kruydtmolen, Gysbert Teunes. (ook in 1770)
- 1774 De Kruydtmolen, Beernd Gerrits
- 1778 De Kruytmolen zonder schoorsteen. Een dogter getrouwd aan Coert Eilerds.
- 1786 De Kruydtmolen zonder schoorsteen, een dogter getrouwd aan Gerrit Gerrits van Bakhuisen.
- 1789 Burg. B.F. Swaluwe, koper van een huis, erf, schuur en kruidmolen voor 600 gld van Atje Douwes, de wed. en boedelhoudster van Wijbe Meijes.
- 1790 Sybrandus **Cramer**, koper van een stuk land na calculatie groot 40 pond. land zoo weid als greidland waarop de fabricq de Kruidmolen voor afbraak staat (de enige in Friesland) belast met 30 fl en 25 st . ordinaris lasten op nr. 195 en 2008 te samen schietende met nog een stuk land groot 5 pm liggende ongeveer een quarier uur van de Kruidmolen waar op de Kruidmolen staat, die hier mede wordt verkocht, zijnde een gebouw van steen, rondom en een wijde vijver, benevens nog 5 pm waarvan een gedeelte met bos bepland liggende naast bovenstaande 5 pm belast met 2 fl, 17 st en 7 ½ penn bij de lasten op nr. 252 te Staveren, schietende welke voorschr landen met het woonhuis van de meesterknecht zampt Koe en Paarden stalling bij de cooper als huurder wordt gebruikt tot petri in majj 1791 voor 105 car. gld. welke huur ten profijte van de koper zal komen. Gekocht van de old secr. Tjeerd Abbring wonende te Coudum en de koopman Klaas Tjebbes te Hindelopen, last en procuratie hebbende van de Heeren participanten van de Kruidmolen de Eendracht te Stavoren voor 130 car. gld. Hebbende de Zuidermeer en de weg naar dezelve oost en zuid en de stadsgracht en dijksvaart ten westen, de Warnservaart noord (4/127).
- 1790 Op afbraak verkocht de kruidmolen "De Eendracht" te Stavoren waarin 3 stel steenen, een paardestal voor 8 paarden, een schuur voor 8 koeien, een salpeteraffinaderij met koperen ketel van 5 voet, 4 koperen bekkens circa 4 voet diameter, turfschuur enz. aan de Warnservaart (L.C. 11-08-1790).
- 1790 De Kruydtmolen zonder schoorsteen, Sjouke Tjepkes en Tjeerd Sjoukes.
- 1791 De Kruydtmolen WEGGEBROKEN

1789 Br. B.F. **Swaluwe**, koper van een huis, erf, schuur en kruidmolen voor 600 gld van Atje Douwes, wed. en boedelhoudster van Wijbe Meijes (4/121).
[huw. 20-112-1739 Wolsum: Wybe Meyes (Wolsum) en Attje Douwes (uit Abbega)]
(Wybe Meyes was timmerman te Staveren.)

Reëel-cohieren Staveren:

<i>jaar:</i>	<i>landnr.:</i>	<i>eigenaar:</i>	<i>gebruiker:</i>	<i>omschrijving:</i>
1794	131.	Sybrandus Cramer	zelve	het Kruidmolenstuk genaamd, groot 12 pdm.
1790	131.	Rederei v/d Kruidmolen	S. Cramer	het Kruidmolensstuk gen., groot 12 pdm.
1785	131.	Rederij v/d Kruidmolen	Beernt Gerrits	het Kruidmolensstuk gen. groot 12 pdm.
1780	131.	Rederij v/d Kruidmolen	Beernt Gerrits	het Kruidmolensstuk gen. groot 12 pdm.
1775	131.	Rederij v/d Kruidmolen	Beernd Gerrits	het Kruidmolensstuk gen. groot 12 pdm.
1770	131.	<i>131 is er niet meer, nummer 129 is het laatste, en tot slot wordt vermeld:</i>		
"De landen in de Zuidermeer gelegen toebehorende aan de oude Sectr. B. Binckes en de				

Blad: 3/4.

het Kruitmolen-stuk.

- landen onder de Kruidmolen** alhier zijn met meer floeren en lasten beswaard als de huren zouden kunnen renderen, worden alhier maar Pro memorie aangetekend."
- 1765 "De landen in de Zuidermeer gelegen sijn, toebehorende aan de Heere Sipma en de oud Secr. Binkes en de **Landen onder de Kruidmolen** ..... enz."
- 1750 idem.
- 1735 "De Landen in de Zuyder Meer gelegen toebehorende de Erve van wl. de Heere Ernst Mockama van Harinxma toe Sloten als mede het Land onder de Kruyd molen alhier syn met meer Lasten en Floeren beswaart als tegenwoordig d'huuren rendere, derhalve hier maar pro Memorie aangetekent."
- 1717** "De landen in de Zuyder meer gelegen, toebehorende de Hoog W. G. Heer Grietman Harinxma hebben meer lasten te hoeden als de huuren bedragen.
Het land onder de Kruyd molen behorend is ook met veel meer Floeren beswaert als de huur soude konnen bedragen."
- 1713 140. Roeloff Pytters wonende in de Suydermeer en administrater van de Ed. H. Grietman Harinxma landen in voorsch. meer leggende, verklaerde voor den Jaere 1713 met de huuren der voors. niet uyt te kunnen, alsoo de onkosten meer beliepen als hunne bedragen. Ergo Nihil. [*Nr. 154 is het laatste land.*]

Floeren-cohier 1708

- fol. 29L Idts Pyters Brouwer, in plaats van Auke Hendriks Brouwer nu administrator van de **Cruyd molen & annexe landen van dien**, gelegen ten Oosten van dese Stadsgraft, hebbende de Meers wegh ten Suiden, de Suyder Meer ten Oosten & de Vaart ten Noorden, beswaart met 10 floeren.
-